

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра диференціальної і спеціальної психології

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: **"Життєстійкість осіб з різним рівнем особистої зрілості "**

«Hardiness of persons with different levels of personal maturity»

Виконала студентка
2 року магістратури
заочної форми навчання
спеціальності 053 Психологія
Чекал Ольга Володимирівна

Керівник: кандидат психологічних
наук, доцент кафедри
диференціальної і
спеціальної психології
Барінова Л.Я. _____

Рецензент: кандидат психологічних
наук, доцент Колот С.О.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№__ від «__» _____ р.
Завідувач кафедри
_____ Родіна Н.В.

Захищено на засіданні ЕК №_____
Протокол №__ від «__» _____ р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою,
шкалою ECTS, бали)
Голова ЕК

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ.....	6
1.1. Проблема особистісної зрілості в психології.....	6
1.2. Життєстійкість особистості як психологічний феномен.....	21
1.3. Чинники життєстійкості.....	29
Висновки до першого розділу.....	37
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	40
2.1. Організація дослідження.....	40
2.2. Методи дослідження.....	43
Висновки до другого розділу	60
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ.....	61
3.1. Взаємозв'язки між показниками особистісної зрілості, сенсожиттєвих орієнтацій, копіngu, соціальної адаптивності та життєстійкості.....	61
3.2. Сенсожиттєві орієнтації осіб з різним рівнем особистісної зрілості.....	65
3.3. Копінг-стратегії осіб, що відрізняються рівнем особистісної зрілості	71
3.4. Соціальна адаптивність особистісно зрілих і незрілих осіб	75
3.5. Життєстійкість осіб, що відрізняються за особистісною зрілістю..	79
Висновки до третього розділу.....	82
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	86
ДОДАТКИ.....	95

ВСТУП

Актуальність дослідження. Динамічний ритм життя сучасного суспільства можна по праву назвати стресогенним. Це обумовлено багатьма факторами, серед яких: військових дій на сході, соціально-економічні та політичні перетворення, що останнім часом відбуваються в нашій країні, погіршення соціальних умов життя багатьох верств населення, екологічний стан навколишнього середовища, зростаючий вплив інформаційних технологій тощо. Все це та багато інших чинників позначається на емоційному благополуччі та психологічному здоров'ї людини.

Здатність особистості успішно долати перешкоди та несприятливі умови навколишнього середовища, зберігаючи при цьому високу емоційну рівноваженість та стійкість до стресогенних факторів, що отримала в психології назву - життестійкість, є в умовах сьогодення однією з необхідних та надзвичайно важливих властивостей, що забезпечує адекватну сучасним викликам соціально-психологічну адаптацію особистості.

Саме тому сучасна психологічна наука проявляє підвищений інтерес та увагу до вивчення життестійкості та його ролі в забезпеченні та підтримці психологічного здоров'я людини, її повноцінного функціонування. У вітчизняній психології розробка проблеми життестійкості пов'язана з дослідженнями різних аспектів цього психологічного явища: життестійкість як важливіший показник зрілості особистості (Леонтьєв Д.О., Штепа О.С.); як подолання складних життєвих ситуацій (Лібин А.В., Лібіна Е.В.); як сенс життя людини (Чудновський В.Е.); як життєтворчість особистості (Леонтьєв Д.О.); самореалізація особистості (Коростильова Л.А.); як саморегуляція активності особистості (Осницький А.К.; Моросанова В.І.) тощо.

Незважаючи на чисельні роботи, в яких розглядається проблема життестійкості особистості, в науково-психологічній літературі не вистачає досліджень, в яких даний психологічний феномен розглядається у взаємозв'язку із іншими властивостями особистості, зокрема із особистісною

зрілістю, сенсожиттєвими орієнтаціями, копінг-стратегіями, соціальною адаптивністю тощо. Недостатня теоретична розробленість та практична затребуваність дослідження співвідношення між показниками життєстійкості та особистісної зрілості вказує на важливість даної проблеми та доцільність її подальшого наукового пошуку.

Все сказане зумовило вибір теми магістерської роботи «Індивідуально-психологічні особливості життєстійкості осіб з різним рівнем особистісної зрілості».

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати та емпіричне дослідити індивідуально-психологічні особливості життєстійкості осіб з різним особистісної зрілості.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-психологічний аналіз досліджуваної проблеми.
2. Розробити комплекс психодіагностичних методик, спрямованих на діагностику показників сенсожиттєвих орієнтацій, копінгу, соціальної адаптивності, особистісної зрілості та життєстійкості.
3. Провести емпіричне дослідження означених показників та дослідити взаємозв'язки між ними (кількісний аналіз емпіричних результатів).
4. Дослідити індивідуально-психологічні особливості сенсожиттєвих орієнтацій, копінг - стратегій, соціальної адаптивності та життєстійкості осіб з різним рівнем особистісної зрілості (якісний аналіз емпіричних результатів).

Об'єкт дослідження – психологічні характеристики життєстійкості особистості.

Предмет дослідження – індивідуально-психологічні особливості життєстійкості осіб з різним рівнем особистісної зрілості».

Методи дослідження: теоретичні – аналіз, узагальнення та систематизація наукових даних, за допомогою яких проводився теоретико-психологічний аналіз досліджуваної проблеми; емпіричні – спостереження, бесіда, опитування, тестування, математико-статистичні методи;

психодіагностичні.

Психодіагностичний комплекс склали такі методики:

- 1) «Тест – опитувальник життєстійкості» (С. Мадді, переклад і адаптація Д.А Леонтьєв, Є.І. Рассказов);
- 2) «Тест-опитувальник особистісної зрілості» (Ю.З. Гільбук);
- 3) «Тест-опитувальник соціальної адаптивності» (Л.П. Саннікова; О.В. Кузнєцова);
- 4) «Копінг-тест» (Р. Лазарус);
- 5) «Тест сенсожиттєвих орієнтації» (Д.А. Леонтьєв).

Емпіричне дослідження проводилось на базі Одеського національного університету імені І.І Мечникова .В дослідженні брали участь студенти та докторанти факультету психології та соціальної роботи заочного відділення віком від 26 до 48 років у кількості 70 осіб.

Практична цінність. Матеріали дослідження можуть бути використані:

- в процесі викладання лекційних, практичних та лабораторних занять зі студентами психологічного факультету університету;
- у психодіагностичній, психопрофілактичній та корекційній роботі практичних психологів.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури і додатків. Загальний обсяг роботи 104 сторінки, з них: таблиць – 6, рисунків - 4, список використаних джерел містить –86 найменувань.

ВИСНОВКИ

1. Теоретичний аналіз показав, що в психології не має єдиного погляду щодо визначення поняття «особистісна зрілість». З однієї точки зору - це психологічна характеристика індивіда на різних вікових етапах, з іншої - це характеристика якогось вікового етапу, з третьої – особливість самої особистості, тобто якість, що дозволяє людині найбільш повно і ефективно реалізувати себе в світі, з четвертої – це вищий рівень розвитку особистості. В психологічній літературі виділяють такі структурні компоненти особистісної зрілості: аспекти особистості, що свідчать про її сформованість (Я-концепція, ціннісні орієнтації, особистісні та життєві сенси); узагальнені властивості особистості, за допомогою яких відбувається її самовираження і самоздійснення, а саме: автономія, незалежність, відповідальність, активність тощо.

В магістерській роботі вивчаються такі показники особистісної зрілості за Ю.З. Гільбухом: мотивація досягнень; ставлення до свого «Я» чи «Я-концепція»; почуття громадянського обов'язку; життєва настанова; схильність до психологічної близькості з іншою людиною.

Аналіз наукової літератури також показав, що проблема життєстійкості особистості тільки нещодавно почала привертати увагу дослідників і є недостатньо вивченою, що свідчить про її надзвичайну актуальність. В сучасній психології немає єдності у поглядах на феномен життєстійкості: вивчаються різні аспекти даного психологічного явища (установки, базові цінності як основа цього явища, зв'язок життєстійкості зі здатністю долати життєві труднощі, досліджуються особливості життєстійкості в різних вікових групах тощо).

В магістерській роботі життєстійкість розуміється як схильність особистості витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість і досягаючи успіхів у діяльності. Життєстійкість, згідно Д.О. Леонтьєву, є системою переконань про себе, про світ, про стосунки із

навколишнім світом. В структурі життєстійкості виділяються такі компоненти: залученість, контроль, прийняття ризику. Розвиненість цих компонентів і життєстійкості в цілому перешкоджає виникненню внутрішньої емоційної напруги в стресових ситуаціях за рахунок стійкого опанування стресами завдяки сприйняття їх менш значущими.

2. Емпіричне дослідження життєстійкості осіб з різним рівнем особистісної зрілості проводилося у три етапи: підготовчий, діагностичний та аналітико - інтерпретаційний. Для цього було розроблено процедуру емпіричного дослідження, здійснено формування репрезентативної вибірки, складено комплекс надійних та валідних психодіагностичних методик, адекватних завданням дослідження.

3. Кореляційний аналіз продемонстрував: по-перше, відсутність кореляційних зв'язків між показниками особистісної зрілості, з одного боку, та показниками сенсожиттєвих орієнтацій та життєстійкості, з іншого; по-друге, наявність статистично значущих кореляційних зв'язків між показниками особистісної зрілості, соціальної адаптивності та копінг - стратегій. Емпіричним шляхом виділені групи осіб, що відрізняються рівнем (високий та низький) особистісної зрілості.

4. Досліджено та описано індивідуально-психологічні особливості сенсожиттєвих орієнтацій, соціальної адаптивності, копінг - стратегій осіб з різним рівнем особистісної зрілості.

Зокрема встановлено, що для осіб з *високим рівнем особистісної зрілості* властиво у складних життєвих ситуаціях використовувати такі копінг-стратегії, як: пошук соціальної підтримки, самоконтроль, дистанціювання і позитивна переоцінка; *досліджувані з низьким рівнем особистісної зрілості* для подолання стресових ситуацій використовують наступні стратегії копіngu: уникнення, конфронтація, самоконтроль.

Виявлено специфіку життєстійкості осіб з різним рівнем особистісної зрілості та описані їх психологічні портрети.

Зокрема встановлено, що *досліджувані з високим рівнем*

особистісної зрілості характеризуються як особи, що впевнені в собі та своїх можливостях, їм властива адекватна самооцінка, висока вимогливість до себе, скромність, повага до інших людей. Такі особистості відрізняються спрямованістю на значущі життєві цілі, намагаються досягти повної самореалізації, завдяки самостійності, ініціативності, прагнення до лідерства, до досягнення високих результатів. Для цих людей властиві патріотизм, зацікавленість у явищах суспільно-політичного життя країни і світу, високе почуття професійної відповідальності, колективізм і товариськість. Для представників цієї групи характерні емоційна врівноваженість, розсудливість. Вони доброзичливі та емпатичні, вміють слухати і чути іншу людину, що дозволяє таким особам духовно зблизитися з іншими людьми. Особи з високим рівнем особистісної зрілості відрізняються й високими значеннями всіх показників життєстійкості (залученість, контроль, прийняття ризику), що є також яскравою ознакою їх зрілості.

Досліджувані з низьким рівнем особистісної зрілості є не задоволеними собою, мають неадекватну самооцінку, почуваються безпорадними, не прагнуть досягати високих результатів, не бажають проявляти ініціативу та самостійність, не прагнуть до лідерства. Вони не вживають активних дій для досягнення власних цілей, відрізняються мотивацією запобігання, уникнення невдач. В таких людей недостатньо розвинене почуття громадської відповідальності. Будучи імпульсивними, вони погано контролюють свої емоції, мають проблеми у встановленні близьких довірливих стосунків. Ці досліджувані характеризуються і низькою життєстійкістю. Для них властиве невпевненість в собі і в своїх силах, почуття відторження, відчуття себе "поза" життям, неготовність ризикувати, а значить - неготовність змінюватися. Загалом такі люди почуваються як такі, що не можуть впливати на власне життя та визначати своє місце в ньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамова Г.С. Возрастная психология: Учеб. пособие для студ. вузов. / Г.С. Абрамова. — 4-е изд., стереотип. — М.: Издательский центр «Академия», 1999. — 672 с.
2. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. / к.А. Абульханова-Славская. — М.: Мысль, 1991. — 299 с.
3. Александрова Л.А. Концепции жизнестойкости в психологии / Л. А. Александрова // Сибирская психология сегодня. Сб. научн. Трудов.— Кемерово: Кузбассвузизда, 2004. — С. 82-90.
4. Александрова А.А. К осмыслению понятия «жизнестойкость личности» в контексте проблематики психологии способностей / А.А. Александрова // Психология способностей: Современное состояние и перспективы исследований. — М.: Институт психологии РАН, 2005. — С. 16–21.
5. Ананьев Б.Г. Личность, субъект деятельности, индивидуальность / Б. Г. Ананьев. — М.: Директ-Медиа, 2008.
6. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды. /Б.Г. Ананьев. — В 2-х т. — Т.1. —М.: Просвещение, 1980. -372с.
7. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. /Б.Г. Ананьев. — СПб.: Питер, 2001. — 288 с.
8. Анциферова Л.И. Психология самоактуализирующейся личности в работах Абрахама Маслоу/Л.И. Анциферова.// Вопросы психологии.-1973.- №1. -С. 173-180.
9. Березин Ф. Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека / Ф.Б. Березин. — Л., 1988. — 270 с.
10. Бодалев А.А. Личность и общение. / А.А. Бодалев. — М.:Международная педагогическая академия, 1995. — 328 с.
11. Бодалев А.А. Психология общения. Энциклопедический словарь.

/ А. А. Бодалев. – М.: Когито-Центр, 2011.

12. Богомаз С.А. Жизнестойкость как компонент инновационного потенциала человека / С.А. Богомаз, Д.Ю. Баланев // Сибирский психологический журнал. – 2009. – № 32. – С. 23-28

13. Божович Л.И. Проблемы формирования личности: избранные психологические труды / Л. И.Божович. – Москва, 1995. – 352 с.

14. Грановская Р.М. Защита личности: психологические механизмы /Р. М. Грановская, И. М. Никольская. – СПб.: Знание, 1999.

15. Гудзовская А.А., Шпунтова В.В. О компонентах личностной зрелости// Российский психологический журнал. – 2016 том 13, №2 – с.36-47.

16. Дан М.В. Эмоциональное принятие родного с психическим заболеванием при различном уровне личностной зрелости. Сравнительный анализ двух случаев. / М.В. Дан. // Историческая и социально-образовательная мысль. - 2015; Том 7, №4.-С.67-71.

17. Джидарьян И. А. Философская концепция С.Л. Рубинштейна в контексте гуманистической и позитивной психологии / И. А. Джидарьян // Психология человека в современном мире, – М.: Изд во «Институт психологии РАН», 2009. – Т. 3. – С. 253.

18. Джудкинс С. Снижение стресса среди менеджеров медсестер: долгосрочное решение. / С. Джудкинс, М. Ингрем // Журнал непрерывного образования в области сестринского дела, – 2002.

19. Завершнева Е. Записные книжки Л.С. Выготского / Е. Завершнева // Избранное. – М.: Канон-Плюс, 2017.

20. Закерничная Н.В. Теоретическое осмысление понятия жизнестойкости в отечественных и зарубежных исследованиях / Н. В. Закерничная //Психология личности. – Чита, 2016. – С. 61 - 66.

21. Иванников В.А. Формирование побуждения к действию / В. А. Иванников // Вопр. психологии. 1985. – № 5. – С. 113 – 122.

22. Ильинский И.М. О воспитании жизнеспособных поколений российской молодежи / И.М. Ильинский// Государство и дети: реальности

России. – М., 1995. – Т. 1. – С. 55–56.

23. Калинина Н.В. Психологические факторы жизнестойкости педагога / Н.В. Калинина, Т.В. Володина // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. - № 11. – 2009. – С. 398-403.

24. Книжникова С. В. Структурно-функциональное описание жизнестойкости в аспекте суицидальной превенции / С.В. Книжникова // Материалы IV Всероссийской НПК «Феноменология и профилактика девиантного поведения». – Краснодар, 2010. – С. 67-70.

25. Крайг Г. Психология развития. /Г. Крайг. – СПб.: Питер, 2008. – 992с.

26. Кобаса С. Стресові життєві події, особистість та здоров'я / С. Кобаса // Журнал особистості і соціальна психологія. – 1979. – № 37. – С. 1-11.

27. Кравчук. С.Л. Психологічні особливості життєстійкості особистості у зв'язку з її цінностями самоактуалізації / С.Л. Кравчук // Проблеми сучасної психології. 2014. Випуск 25. – С. 152- 166.

28. Кузікова С.Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці / С.Б. Кузікова // Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. – Суми: МакДен, 2012. – 410 с.

29. Кузікова С.Б. Конструювання методики дослідження саморозвитку особистості / С.Б. Кузікова, Б.О. Кузіков // ВІСНИК НТУУ “КПІ”. - Філософія. Психологія. Педагогіка. - Випуск 2'2010. С. 106-112.

30. Куликов Л.В. Психогигиена личности: Вопросы психологической устойчивости. / Л.В Куликов. – СПб., 2004. – С. 87–115.

31. Крюкова Т.Л. Опросник способов совладания (адаптация методики WCQ) /Т.Л. Крюкова, Е.В. Куфтяк. // Журнал практического психолога. М.: 2007. - № 3. - С. 93 - 112.

32. Ильин Е.П. Психология взрослости.Е.П. Ильин. — СПб.: Питер, 2012.— 469 с.

33. Лазарус Р. Теория стресса и психофизиологические исследования

/ Р. Лазарус // Эмоциональный стресс. – Л., 1970. – С. 178 - 208.

34. Ларіна Т.О. Життєстійкість як життєве завдання особистості / Актуальні проблеми психології: Психологічна герменевтика / Т.О. Ларіна. – К.:ДП «Інформаційно-аналітичк агентство», 2007. – Том 2, вип. 5. – с. 131-138.

35. Литвиненко О.Д. Проблема психотравми у психологічній науці: основні погляди та підходи/ О.Д. Литвиненко // Вісник Одеського національного університету. – Одеса. – 2016. - Т. 16. - Вип.13. Психологія. – С. 179 - 185.

36. Литвиненко О. Д. Проблема адаптаційного потенціалу особистості в психологічній науці [Lytvynenko O.D. The problem of personality adaptation potential in psychological science] / О.Д. Литвиненко // Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. Issue: 1 (13) – co-publ.: Publishing office: Accent graphics communications – Hamilton, ON, 2016. –Р. 371-378.

37. Леонтьев Д.А. Тест жизнестойкости. Методическое руководство по новой методике психологической диагностики личности с широкой областью применения. Предназначается для профессиональных психологов-исследователей и практиков. / Д.А. Леонтьев, Е.И. Рассказова. - М.: Смысл, 2006. - С. 3 - 63.

38. Леонтьев Д.А. Тест смысло-жизненные ориентации (методика СЖО). /Д.А. Леонтьев. [Електроний ресурс].- Режим доступу: <https://psycabi.net/testy/256-test-smyslozhiznennye-orientatsii-metodika-szho-d-a-leontev>].

39. Леонтьев Д.А. Личностное в личности: личностный потенциал как основа самодетерминации / Д.А. Леонтьев // Ученые записки кафедры общей психологии МГУ им. М.В. Ломоносова. – М.: Смысл, 2002. – Вып. 1. – С. 56-65.

40. Леонтьев Д.А. Жизнестойкость как составляющая личностного потенциала / Д.А. Леонтьев, Е.И. Рассказова. // Личностный потенциал:

структура и диагностика. – М.: Смысл, 2011. – 680 с

41. Логинова М.В. Психологическое содержание жизнестойкости личности студентов: автореф. дис. ... канд. психол. наук. / М.В. Логинова. – М., 2010. - 21 с.

42. Лущикова Д.В. Психологічні складові схильності особистості до самозмінювання: Дис... канд. наук / Д. В. Лущикова. – Одеса, 2009. – 240 с.

43. Мадди С. Теории личности. Сравнительный анализ/ С. Мадди// Перевод И.Авидон, А.Батустин, П.Румянцева. – СПб.: Издательство "Речь", 2002.

44. Маннапова К.Р. Життестійкість в системі поняття життєздатності / К. Р. Маннапова // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Психологія. – 2012. – Вип. 44 (1). - С.143-150.

45. Махнач А.В. Жизнеспособность подростка : понятие и концепция / А. В. Махнач, А. И. Лактионова // Психология адаптации и социальная среда. – М. : Изд-во "Институт психологии РАН", 2007. – С. 290–312.

46. Мещеряков Б.Г. Большой психологический словарь / Б.Г. Мещеряков, В.П. Зинченко — СПб.: «Прайм-Евроник», 2007.

47. Наливайко Т.В. Жизнестойкость и ее связь со свойствами личности / Т.В. Наливайко. – Издательский центр ЮУрГУ, 2010.–89с.

48. Нестерова А.А. Социально-психологическая концепция жизнеспособности молодежи в ситуации потери работы: автореферат диссер. / А.А. Нестерова. – Москва. - 2011. – 50 стр.

49. Олефір В.О. Коротка версія тесту життестійкості / В.О. Олефір, М.А. Кузнєцов, А.В. Павлова . – Харків, 2013. – 8 с.

50. Олпорт Г.В. Личность в психологии. /Г.В. Олпорт. – М.: “Ювента”, 1998. – 375 с.

51. Оллпорт Г. Становление личности: Избранные труды. /Г.В. Оллпорт. – М.: Смысл, 2002. –462 с.

52. Перелигіна Л.А. Життестійкість як чинник профілактики

розвитку професійних деструкцій у фахівців екстремальних професій / Л.А. Перегіна // Бочаровські читання. – Харків, 2016. – С. 87-89.

53. Першина Л.А. Общая психология: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. /Л.А. Першина. – М.: Академический Проект, 2004. – 436 с.

54. Психология человека от рождения до смерти. - СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. - 656 с.

55. Побідаш А. Ю. Основні підходи до визначення поняття “hardiness” – життєва стійкість та суміжних з ними понять/ А. Ю. Побідаш // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – С. 493-501.

56. Порхачева Л.В. Особенности развития личности в период ранней взрослости / Л.В. Порхачева, К.Я. Джус. // Современные проблемы психологии личности: теория и практика. - [Электронный ресурс]. –Режим доступа: http://psyjournals.ru/bozhovich/issue/30161_full.shtml

57. Полларо П. Соматический контрперенос: терапевт во взаимоотношениях / П. Полларо // Журнал практической психологии и психоанализа. - 2008. - № 2. - [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://psvioumal.m/i3p/pap.php?id=20080213>

58. Постылякова Ю.В. Ресурсный потенциал субъекта профессиональной деятельности / Ю.В. Постылякова // Психология человека в современном мире. – Т. 4. – С. 240.

59. Прохоров А.М. Адлер Альфред / А.М. Прохоров // Большая советская энциклопедия. – 3-е изд. – М.: Советская энциклопедия, 1978.

60. Реан А.А. Психология личности. / А.А. Реан. — СПб.: Питер, 2013. — 288 с.

61. Реан А.А. Социальная педагогическая психология. /А.А. Реан, Я.Л. Коломинский. – СПб.: Питер, 2007. – 480с.

62. Ротенберг В.С. Поисковая активность и адаптация / В.С. Ротенберг, В.В. Аршавский // отв. ред. В. П. Симонов. – М., 1984.

63. Рыльская Е.А. Психология жизнеспособности человека: автореф. диссер. // Е. А. Рыльская. – Ярославль, 2014. – 34 с.
64. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. О месте психического во всеобщей взаимосвязи явлений материального мира. / С.Л. Рубинштейн. - М.: Изд-во АН СССР, 1957.
65. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2000. – 625с.
66. Санникова О.П. Адаптивность личности. Монография. / О.П. Санникова, О.В. Кузнецова. – Одесса: Видавец М.В. Черкасов, 2009. – 258 с.
67. Санникова О.П. Системный анализ адаптивности личности. / О.П. Санникова, О.В. Кузнецова. - Монография. – Одесса: Издательство ВМВ, 2017. – 392 с.
68. Симонов П.В. Темперамент. Характер. Личность / П.В. Симонов, П. М. Ершов. – М.: Наука, 1984. – 161 с.
69. Стецишин Р.И. Личностно-психологические ресурсы жизнестойкости: на примере личности врача-клинициста: дисс.канд. псих. н./ Р.И. Стецишин. – Краснодар. - 2008. – 189 с.
70. Тирни М. Исследование изменения утонченности личности у персонала медсестры / М. Тирни, М. Лавелле // Журнал развития персонала медсестер. – 1997. – Том 13. – С. 212-217.
71. Солдатова Е.Л. Эго-идентичность как системообразующий фактор формирования личностной зрелости / Е.Л. Солдатова, И.А. Шляпникова. // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Психология. –2010. – № 27 (203). – С. 66–74.
72. Тест-опросник личностной зрелости: брошюра / ред. Ю.З. Гильбух. – Киев: НПЦ Психодиагностика и дифференцированное обучение, 1994. – 24 с.
73. Тест жизнестойкости (С. Мадди). - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.aksp.ru/work/activity/nac_strateg/resurs_centр/files/soln_test

[gizn.pdf](#)

74. Титаренко Т.М. Психологічна профілактика стресових перевантажень серед шкільної молоді. / Т.М. Титаренко, Л.А. Лєпіхова. – К., 2006.
75. Фанталова Е.Б. Диагностика и психотерапия внутреннего конфликта / Е.Б. Фанталова. – Самара: Издательский дом БАХРАХ – М., 2001. – 128 с
76. Фомина А.Н. Жизнестойкость личности / А.Н. Фомина. – М: «Прометей», 2012. – 280 с.
77. Харламенкова Н.Е. Спонтанность и контроль в зрелых личностных отношениях. // Феномен и категория зрелости в психологии / Н.Е. Харламенкова. - Отв. ред. А.Л. Журавлев, Е.А. Сергиенко. – М.: Изд-во ИП РАН, 2007. – С. 128 – 148.
78. Чиханцова О.А. Життєстійкість як чинник збереження психічного здоров'я / О.А. Чиханцова// Особистість в умовах кризових викликів сучасності: Матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року) / За ред. Академіка НАПН України С.Д. Максименка. – К., 2016. – 629 с.
79. Шадриков В.Д. Введение в психологию: способности человека / В. Д. Шадриков. – М.: Логос, 2002. – 160 с.
80. Шварц Ш. Культурные ценностные ориентации: природа и следствия национальных различий / Ш. Шварц. // Психология. - 2008. - № 2. - С. 36–67.
81. Шаповаленко И.В. Возрастная психология (Психология развития и возрастная психология). /И.В. Шаповаленко. — М.: Гардарики, 2005.— 349с.
82. Штепа О.С. Особистісна зрілість: Модель. Опитувальник. Тренінг. Монографія. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008.– 210с.
83. Шубникова Е.Г. Теоретические подходы к изучению

структурных компонентов жизнеспособности личности как основы профилактики зависимого поведения / Е.Г. Шубникова //Российский гуманитарный журнал. – 2013. – Т. 2. – №1. – С. 14 - 20.

84. Щукина М.А. Психология саморазвития личности: субъектный подход/ Дис. д-ра психол. наук. – СПб., 2015. – 355 с.

85. Щукина М.А. Субъектный подход к саморазвитию личности: возможности теоретического понимания и эмпирического изучения / М.А. Щукина. // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2014. – № 2. – С. 7 – 22.

86. Эриксон Э. Детство и общество. /Э. Эриксон. – 2-е изд. - СПб.: Ленато, 2006.–592с.